

Svenska Canadiana Tidningen

Arg. XVII

Winnipeg, Man., Onsdagen den 15 September, 1909.

No. 37

Sveriges mörkaste minne.

Jämt ett hundra år är det denna vecka sedan gamla Sverige led den största förlust i folkvärdet och omräddheten som någonsin drabbats. Den 17 september (d. v. s. nu på fredagen precis ett hundra år tillbaka) undertecknade de svenska ombuden Stedingk och Sködebrand i Fredrikshamn det fredslut med Ryssland, enligt hvilket till den senare makten afträddes hela den del af Finland, som ej förut afträdts till Ryssland, samt Alandsöarna och den del af Västerbotten som låg öster om Tornä och Muonio älvar. Hvad de svenska fredsbuden kände vid detta tillfälle, då de måste underteckna freden, kan förstås af följande oro som Stedingk vid samma tillfälle skref: "Himlen är mitt vittne", uttryckte han sig, "att jag hellre skulle velat underskrifva min död än denna fred".

Sverige förlorade därmed betydligt mer än tredjedelen af sitt område och öfver fjärdedelen af sin befolkning. Storförstörelsen Finlands areal är f. n. icke så afsevärd mindre än Sveriges, men sydöstra delen af Finland hade redan genom ett par föregående fredslut, 1721 och 1743, öfvergått till Rysslands besittning. Det område, som Sverige 1809 förlorade hade då en folkvärdet af 900,000 personer, och den återstående delen af Sverige 2 1/2 en half millioner. I dag har Finland omkring 3 millioner inbyggare, Sverige 5 och en half mill.

Orsakerna till den svåra förlusten vårt gamla fädernesland led 1809 voro ju närmast och direkt den låga politiska moralen samt bristen på förtroendet hos de styrande männen på den tiden, hvarigenom flera svenska och finska förtroende personer ryssarna händerna samt man retirerade och gaf upp landet åt fienden, fastän Sveriges resurser på den tiden voro sämre än att en kraftig ande i spetsen för det hela, antingen kung eller fältmarskalk, skulle kunnat åstadkomma ett fälttåg ledt till oföring i stället för förlust.

Dessa orsaker äro historiskt framhållna och poetiskt besjunga både grundligt och väl. Men de djupare orsakerna och förutsättningarna för att det hela kunde tillgå som det gick hafva sällan, om någonsin, blifvit vidare berörda. Hvad som fattades af svenska våldet under sjuttonhundratalet, och före 1809, så att det icke kunde hållas samman, var ordentlig kolonisation, allmänt folkskoleväsende och verklig borgertillfrågning.

Att Finlands folkvärdet nu på hundra år kunnat tredubblats gifver vid handen att landet under den svenska tiden var alltför glömt bebyggt. Med alla den svenska nationens lysande dygder har detta varit dess största brist, att den aldrig förmått i sitt eget land sätta naturen dess häfver i sådant mått, att Sverige med sina väldiga yrvädder kunnat ens tillnärmelsevis hålla jämna steg i folkvärdetillväxten med andra europeiska länder. Hvarken aktionskapitalkraftens eller inflyttning har kunnat uppmuntras i ett land, där jordens inreboende resurser varit så ojämnt fördelade och så illa tillvaratagna (detta senare mycket beroende på den ojäma fördelningen). Gustaf II Adolf på sin tid uppmuntrade herrenämnen i södra Sverige att icke kivas om godsen därstädes, utan fara öfver Bottniska viken och röja upp åt sig nya egendomar i Finlands vildmarker. Hade denna uppmuntring under tidernas lopp åtalijä till större skala, skulle Finland blifvit både så väl bebyggt och så grundligt förorsakadt, att det skulle varit just så outantligt och otänkbart för Ryssland att söka fylla sitt värde öfver Finska viken och Ladoga som t. ex. för Ryssland att i dag söka stycka

det tyska riket. Hade i sammanhang därmed ett allmänt svenskt folkskoleväsende införts med obligatorisk skolgång (som bekant är den allmänna folkskoleundervisningen i Sverige i full mening nu blott omkring 40 år gammal), skulle svenska språket i Finland kommit att intaga samma dominerande ställning såsom skol- och riksspråk som engelska språket nu gör i Canada och Förenta Staterna. Nu i våra dagar däremot finnas en stor mängd svenskar i Finland som ej ens vilja läsa om att de förstå svenska, och på senaste åren har med delats om ett icke obetydligt antal som t. o. m. utbytt sina svenska namn mot finska sådana. Något dylikt skulle naturligtvis aldrig behöft inträffa därest Finland förlifvit en del af den svenska migrenen.

Om försvarsning genom svenskt skoleväsende i tid företogs, skulle det utan tvifvel i anseelig mån bidragit att hafva gjort det svenska våldet, som det var före Finlands förlust, starkare och svårare att försöka stycka. Ett upplyst folk är ett starkare folk, och ett enspråkigt folk är äfven svårare att söndra än ett komplexerat, i hvilket genom två eller flera språk föstras stridiga intressen.

Huruvida det kan sägas vara oömgömligt eller orättvist för ett folk med ett visst språk att arbeta på utbredning af detta öfver, ett annat språkligt område, kan naturligtvis bli en fråga. Det torde bli något olika i skillda fall och omständigheter samt beroende på hur stora anspråk göras på att få behålla det område ömskränkt. — Men ett är säkert att folket i Finland, om det fortfarande varit förenadt med Sverige den dag som i dag är, skulle varit vida lyckligare än under det ryska öket.

För närvarande äro naturligtvis reflektioner tillbaka på Finska krigets orsaker och utgång i en viss mening fålänga. Äfven om Finland genom sin revolution i Ryssland eller och genom yttre hjälp skulle lyckas lossa sig från tsarväldet, är det näppeligen troligt att det åter kommer in i den svenska migrenen, till det finska språkets nuvarande förhållande ställning inom storförstörelsen samt den inre politiska utvecklingen därstädes på de sista hundra åren komme troligen att tillsammans bilda en oförstörbar barriär mot återförening med Sverige. Det skulle dock för Sverige vara betydligt tryggare att hafva ett fritt Finland till gränne som en bufferstat, mot Ryssland än att se storförstörelsen allt mer rasifierad och ha den ryska björnen till omedelbar gränne "inpå vägarna".

Emellertid är det många millioner människors tankar som just, denna vecka föras tillbaka till Finska kriget 1808-9, med det för vårt fädernesland så sorgligt minnesvärda fredslutet. Den, som tänker sig tillbaka för att draga lärdomar, har då anledning att icke endast betrakta hur det tillgick med själva kriget samt vid dess början och dess slut, utan äfven på den tidens öfriga förhållanden och förutsättningarna för det hela, om hvilka vi här sökt göra ett par anteckningar. Det ligger i människans natur att vilja tänka sig hur man skulle gjort därest allt kunnat göras om, eller därest man, nu skulle ha en dylik situation framför sig i stället för bakom sig och då stå man och besinna att fredliga förberedelser och fredliga bragder betydligt ej äro mindre än kriget.

An är Sverige hvarken så litet eller så stort, att det ej skulle kunna ytterligare styckas. Må detta aldrig, aldrig ske. Må dess folk i tid lagga säkra grunder för att gamla Sverige hädanefter kan få bestå odeladt.

Skördescener från Canadas prärier.

Ofvanstående bild framställer ett stackar. De båda männen, med sina skylar uppställda kärvarna skola större sadelsätt under det såden "gafflar" i händerna, afvaka ankor som äro tillräckligt mogna. Af de sistnämnda synas en del redan färdiga i bakgrunden.

CANADA

SPANMALEN i Saskatchewan. Enligt Saskatchewan landbruksdepartementets statistiska byrå (treveckorliga uppgifter) har den senaste årslagen af de olika såddslagarna därstädes i år varit som följer, räknadt i antal acres.

Hvete	3,939,486
Halfvete	2,438,750
Korn	233,691
Lin	777,936

LAC DU BONNET, Man. Den n. tidningsrepresentant mr. Charles J. Sandberg skall i dessa dagar besöka Lac du Bonnet i tidningsintresse samt för att på samma gång ombesörja lif- och brandförsäkring. Mr. Sandberg representerar ett vidt utvald försäkringsbolag det ena så och det andra "The Commercial Union of America". Hoppas denna tidningsrepresentant och "hållare" sådana vänligt vilja åstadkomma ett besök till Sandberg till det allra bästa hos landsmännen.

HULLTOP, Man. Hösten håller nu på i full fart att göra sitt intryck. Det är ej nog med att sådesälten ha grunat, blad och blomman visna, trädens löf gulna, vissna samt börja falla af och lämna sig öfverblifna. Vården håller konserter och vid många ställen äro skulpturer utställda i parker, tröskmaskinens surrande och ljudliga gälla skrål, allt tyder på att "Hösten är kommen, hör stor-

matna gny" — och det nästa på programmet är vinter och snö. Sommarens har i allt och allvar varit utmärkt fin. Den har öfverhuvud taget varit torr. De som synes torstan ej halva haft någon synnerligen stor effekt å den växande grödan. Tröskan är nu i full gång och såväl kvantitet som kvalitet är både mera och af högre grad i år än hvad den varit i fjol. Det enda som synes i öfver- farmaren just nu är för litet rågn. Och när man tager i beaktning det vi ej haft en enda regnvecka dag på hela sommaren, så är det ej att undra att många förster vintern med sorgsna tankar. Dock ha vi godt hopp om att årets kunna få den bristen afhjälpt.

MISS FISHER, en framstående gymnastikledare, som praktiserat sex år i sitt fack i Detroit och fyra år i Indianapolis, har af miss Bambridge, superintendent för Kristliga Föreningen af Unga Kvinnor här i Winnipeg, i dagarna engagerats att föreläsa afdelningen för "physical science" inom nämnda förening härstädes. Kristliga Föreningen af Unga Kvinnor är en mångsidig förening och ett väkt intresse ägnas åt medlemmarnas hälsövernåd såväl som åt deras andliga välförnande.

Kenora-nyheter

— Luth. kyrvan. Predikan kl. 10.30 f. m., och 7.15 e. m. Söndagskola kl. 2 e. m.

— Enligt meddelande af pastor L. P. Bergström i förra numret af denna tidning, måste kyrkstämman för prästval m. m. uppskjutas till fredagskvällen den 17, kl. 8. Pastor Bergström predikar på följande söndagskvällen på f. m. och e. m.

— Mrs. E. M. Sundin, som omkring ett års tid varit fjättrad vid sjuklägret och sist varit i Winnipeg för läkarbehandling under flera veckor, hemkom i början af förra veckan. Hennes hälsa har på senaste tiden förbättrats, och vi hoppas att uts. Sundin inom kort måtte lifva fullt återställt.

— På senaste tiden har en del af gossar afsead äppelträden i en del af staden. Polisen är på väkt efter de långtgräde sköneterna. Lördagen den 11 te voro flera af dem uppe för polisdomstolen, be-

skyldiga för att hafva stört jorden inom staden genom att stjåla äpplen från äppelträden i en stadsoas trädgård. De undkommo dock denna gång efter att de fått en tillbörlig tillrättavising.

STORSTREJKEN SLUT.

Från Stockholm telegraferas den 3 dennes att Landsorganisations verkställande kommitté beslutat att nedlägga strejken den 6 dennes, då arbetet skulle återupptagas utefter hela linien.

Den uppgift var emellertid endast delvis riktig. Från Landsorganisationsrepresentant i New York, hr John Sandgren, ingick under förra veckan ett tryckt meddelande af innehåll att strejken är bilagd vid alla de industriella verk och anläggningar hvilkas ägare ej äro anslutna till Svenska arbetsgifvareföreningen.

Striden mot denna arbetsgifvareorganisation fortsattes och omfattar 150,000 man, d. v. s. strejken är numera begränsad till den organisation, som förklarade lockouten.

Nyckelstuvans sträfvanden att få spritförbudet förlängt åtminstone en månad efter storstrejken medförde ej önskad resultat.

BRITISKA SYDAFRIKAS NYA PROVINSFÖRBUND.

Den sedan en tid tillbaka förberedda sydafrikanska unionen, hvars officiella namn blir United States of South Africa, står nu nära sitt förverkligande, i det att engelska underhuset i dagarna antagit unionens försluttning. Förbundets första parlament skall öppnas i maj näst kommande år i närvaro af prinsen af Wales.

Den nya unionen omfattar de förutvarande kolonierna Transvaal, Orange, Kap och Natal, med en areal af 1,243,480 kvadratkilometer, ett område större än Tyskland och Österrike-Ungern tillsammans, och med ett invånarantal af 5,339,000, däraf 1,118,000 hvita. Hertil komma ytterligare som biländer de vidträdda områdena Rhodesia, Basutoland, Bechuanaland och Swaziland.

Den engelska kronans myndighet inom det nya statsförbundet utövas af en af konungen utnämnd generalguvernör, folkmakten däremot representeras af en senat på 50 medlemmar och representantkammare på 121. Lagstiftningsperioden är 5-årig. I finans- och skattefrågor har senaten icke rätt att ändra representantkammarens beslut. Vid skilljaktiga meningar i andra fall sammankallar generalguvernören båda husen till en plenarförsamling, där det absoluta majoriteten gäller afgörandet.

Valrätt och valbarhet tillkomma endast de hvita utom i Kapkolonien, där de infödda få behålla valrätt. Den omvistade frågan om förbundshuvudstad är löst sålunda, att förbundsregeringen får sitt säte i Pretoria, parlamentet i Kapstaden och förbundsdomstolen i Bloemfontein. — Det som det tyckes något opraktiskt anordning i Hollandiska och engelska språken äro inom unionen likställda. De förra fristaternas område kommer fortfarande att äga bestånd som fyra enheter i unionen. Dessa välja själfständiga parlament för afgörande af lokala angelägenheter.

Genom upprättandet af detta statsförbund äser England naturligtvis att för all framtid trycka sitt öfvervalde öfver Sydafrika.

Förenta Staterna

GUVERNÖR JOHN JOHNSON ligger illa sjuk i Rochester, Minn., och har undergått en ny operation (som bekant har han varit opererad några gånger förut). Hoppet om hans vederstående är ytterst svagt.

AUGUSTANA-FYRNODEN. Pastor J. A. Krantz, sv. lutheriska Minnesotakonferensens ordförande, har mottagit kallelse från Little Falls, Darling- och Belle Prairie-pastoratet om året, skulle det bli möjligt att expediera telegrammen för en penny (2 cents) per ord.

BLAND MISSIONSVÄNNERNA. Pastor E. A. Skogsebergh i Minneapolis har antagit kallelse från missionsföreningen i Seattle, Wash., och flyttat dit redan i nästa månad.

DONATION TILL BIBELSÄLLSKAP. Bloodgood Cutler i New York, känd som "farmarepoeten" och som nyligen afträd, lämnade efter sig egendom till ett värde af \$100,000, hvaraf största delen testamenteärs till Amerikanska Bibelsällskapet.

VERKAN PÅ AKTIEMARKNADEN i Wall street med anledning af Harrimans död tycktes icke ha varit anmärkningsvärd. I stället för att sjunka, hade de värdepapper som man antog skulle ta skada däraf, gått upp. Saken var den, att verkan af jernvägskungens död hade af de stora finansörerna "diskonterats" nära en vecka i förväg.

DR. PEARSONS SISTA MILLION. Den gamle filantropen dr. D. K. Pearsons i Hinsdale, hvilken för kort tid sedan yttrade att han före sin 90-års födelsedag, som infaller nästa vår, skulle ha givit bort sin sista million af sin gång \$400,000 stora förmögenhet, intervjuades i måndags af en kvinnlig tidningsreporter, och yttrade då: "Nästa tidag skall jag ge \$20,000 till Young Men's Christian Association. Om en månad skall Berea College i Kentucky erhålla \$100,000. Till Chicago önskar jag lämna \$100,000. Jag gör detta emedan stadens affärsnär varit vänliga mot mig. Jag har förtjänat alla mina pennningar här och jag önskar återbörda \$1,000,000 däraf till staden. Jag har sträfvat i 30 år att förtjäna pengar och 20 år att göra slut på dem. På de senaste 20 åren har jag inga affärer gjort alls, ej så mycket som byta bort en flockning. Beloit var det första college jag gaf pengar till och Berca skall bli det sista. När jag skänkt till detta de \$100,000 jag lofvat, då är det slut med mina skänker till lärdomsanstalter och jag önskar att de ville upphöra med att följa mig".

UTLANDET

FRANKRIKE. — Den franska luftseglaren Leblvre, som styrde Wrights biplan under luftseglingsveckan i Rheims, omkring för en vecka sedan vid en proffad med en ny flygmaskin af Wrights modell för ett luftskeppbolag, som har agenturen för Wrights maskiner i Frankrike. Aero-planet föll ned från en höjd af tio yvarns kort efter uppstigningen och Leblvre krossades till döds på stället. — En internationell vetenskaplig komité för att undersöka och döma om Pearys och Cooks uppgifter om nordpolens upptäckt, börja de franska vetenskapsmännen mer och mer att gynna.

SPETSBERGEN. Ett telegram från Tromsö onsdagen förra veckan meddelar, att Walter Wellman beordrat sin agent därstädes att draga försorg om att alla hans tillhörigheter hämtas från Virgo-bugten på Spetsbergen och att de tre män, som skulle ha stannat där som bevakning i vinter, återvända. Detta tyder på att Wellman ändrat åsikt med hänsyn till s't beslut efter missödet i augusti att göra ett nytt försök nästa sommar. Han anses återstär omöjligt, eftersom nordpolen nu är upptäckt icke en utan till och med två gånger. Ännu återstår honom emellertid sydpolen.

ENGLAND. — Lijntant Shackleton ämnar göra ett nytt försök nästa till att nå nordpolen, meddelades från London i torsdags. Andamålet är ej blott att uppnå polen, utan att också utföra geografiskt arbete i King Edwards land, som är en ökad region. — Experiment hålla på att företagas med åsiktt att upprätta direkt trådlösa telegrafiska vägförbindelse mellan England och Syd-Afrika. Det är förlagat att sända upp papperdrakar 11,000 fot (enligt hvad som säges i telegram från London i början af veckan), och om man icke lyckas med dessa, skall en molnstation inrättas vid Gibraltar. Genom ett regeringsbeslut på 10,000 pund sterling om året, skulle det bli möjligt att expediera telegrammen för en penny (2 cents) per ord.